

Lubbers, landbouw en De Eemlandhoeve

En de gemeenschappelijke inspiratiebron: Dag Hammerskjold

Met het overlijden van Premier Lubbers werd een snaar bij mij geraakt. Het werd onderstreept in ons landbouwblad ('De Nieuwe Oogst', 17 februari, pag. 2), waarin redacteur Jan van Liere in zijn herdenkingsverhaal ook expliciet de verbinding legde tussen Lubbers laatste vorm van betrokkenheid met de landbouw en de Eemlandhoeve. Ik citeer: *'Een kleine vier jaar geleden nam Ruud Lubbers op de Eemlandhoeve te Bunschoten nog deel aan een rondetafelgesprek over landbouw en voedsel met veel vooraanstaande vertegenwoordigers uit de wetenschap, maatschappelijke organisaties, kerken en de agrarische sector. Hij leverde een actieve inbreng. Het was een van de laatste keren dat hij blijkt gaf van zijn interesse in de agrarische sector.'*

Dat was tijdens het bezoek van Patriarch Bartholomew I van de Oosters Orthodoxe kerk aan Nederland. Daar stelde hij het thema 'Ons dagelijks brood' aan de orde, gezien de actualiteit van vragen rond voedsel, landbouw, maaltijd. Een steeds dringender thema voor onze tijd.

Tijdens en na die bijeenkomst had ik contact met Ruud Lubbers én met onze gezamenlijke inspiratiebron die ons nog altijd voedt om maatschappelijke vragen en persoonlijke rijping dicht bij elkaar te houden. Die inspiratiebron was Dag Hammerskjold, de bekende secretaris-generaal van de Verenigde Naties (1953-1961).

Lubbers had Hammerskjold zelf nog gehoord tijdens een lezing, maar in het voorwoord van het belangrijkste boek van Hammerskjold, 'Merkstenen', laat hij iets van zijn diepe inspiratie zien die hij uit Hammerskjold haalde. *'Toen ik in 1982 minister-president van Nederland werd, betrekkelijk jong en onder moeilijke omstandigheden, was dat met 'zweet in mijn handen'. En net als Hammerskjold had ik inspirerende teksten en overdenkingen nodig. Toen ik daar met Koningin Beatrix over sprak, gaf zij mij haar persoonlijke exemplaar van Merkstenen. Dit waardevolle boek hielp mij door te gaan, en bracht mij de harmonie die ik zo hard nodig had'.* (Voorwoord Merkstenen, 22^e druk, 2007, Ten Have, pag. VII).

Lubbers heeft dat verder mogen oppakken in de Mondiale context van het Earth Charter, waarbij 'de spiritualiteit die verbonden is met het Earth Charter, in de lijn ligt van het denken van Dag Hammerskjold'. De huidige uitwerking in de Duurzaamheidsdoelen van de VN (de zogenaamde SDG's) hebben daarmee ook een diepere persoonlijke en maatschappelijk verbindende waarde voor ons samenleven.

Wat mij raakte in wijlen Ruud Lubbers was die intrinsieke verbinding tussen maatschappelijke vraagstukken en persoonlijke motivatie.

Op dit moment zitten we rond voedsel, landbouw en maaltijd opnieuw rond indringende vragen. Hoeveel voedingswaarde krijgen we binnen via welk voedsel? Waarom zijn onze zorgkosten zo hoog (13 euro/dag) en onze voedselkosten zo laag (6 euro/dag)? Zit daar niet een veel directer verband dan we willen erkennen?

Waarom raakt ons huidige landbouwmodel onder het motto 'groter, groter, grootst' zoveel problemen rond klimaat&bodem, bodem&biodiversiteit, voedselintegriteit, eerlijke en ware prijzen en de afstand en vervreemding van burgers? Hoe krijgen we de 'codes' rondom voedsel vanuit gezin, gemeenschap en samenleving weer tussen de oren van onze jeugd, volwassenen en ouderen? Elke religie kent 'spijswetten', waarin veel wijsheid ligt voor bodem en lijf. Hoe krijgen we dat gesprek weer midden in onze maatschappij?

Wat ik samen met Ruud Lubbers leerde van Dag Hammarskjöld was de verbinding tussen maatschappelijke vragen en persoonlijke rijping. Je moet zelf ergens doorheen om diep van binnen verantwoordelijkheid op te pakken. In de teksten van Hammarskjöld uit Merkstenen merk je die rijping als mens om een hoogstaande positie van verantwoordelijkheid op te pakken. Een van de bijzonderste teksten die Hammarskjöld al heel vroeg schreef, kun je uren overpeinzen:

'Ieder ogenblik kies je je eigen ik. Maar kies je – jezelf? Het lichaam en de ziel hebben duizend mogelijkheden waaruit je tal van ego's kunt opbouwen. Maar slechts een ervan geeft congruentie tussen de kiezer en het gekozene. Slechts een – die je pas dan vindt als je niet kiest voor al die kansen op iets anders waar je nieuwsgierig naar tast, verlost door verwondering en lust, te oppervlakkig en vluchtig om verankerd te blijven in de beleving van het hoge mysterie dat leven heet, en in het besef van het toevertrouwde talent dat 'ik' heet.'

Er zijn veel mensen die opnieuw zoeken naar dat 'ik' dat hun is toevertrouwd om hun toevertrouwde talent maatschappelijk in te zetten. Ruud Lubbers heeft dat mogen doen. Hij heeft zijn diepe persoonlijke weg midden in deze maatschappelijke werkelijkheid mogen bewandelen.

En dat hij tot aan het einde van zijn leven aandacht had voor de zorg voor schepping samen met de landbouw, daarin zal hij een blijvende herinnering bij veel betrokkenen rond 'ons dagelijks brood' behouden. In zijn spoor dan ook verder!

Jan Huijgen

[Eemlandhoeve Inspiratiehuys](#)

Initiator Burgers&Boeren4Food (BB4F) – zie [Give the Change](#) van de Triodos foundation